

Dr. Branka Rotar Pance,
Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo

GLASBA KOT ENO OD PODROČIJ KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE IN PROJEKTA SKUM

Music as an Area of Cultural-Art Education in the Project SKUM

IZVLEČEK

Glasba v vseh časih in okoljih vključuje interakcije med ustvarjalci, poustvarjalci in poslušalci. Historično-analitični vpogled v zastopanost glasbe na področju današnje kulturno-umetnostne vzgoje (KUV) omogoča razumevanje sodobnih ciljev in didaktičnih pristopov na področju glasbene umetnosti in kulture v projektu SKUM. Razvoj sporazumevalnih zmožnosti v glasbenem jeziku temelji na avtentičnih glasbenih izkušnjah in doživetjih učencev, na njihovi aktivni participaciji ter timskem delu umetnikov, učiteljev in raziskovalcev ob upoštevanju interdisciplinarnosti in povezovanja formalnega in neformalnega učenja glasbe. Otroci in mladi so v projektu SKUM glasbeno dejavni v avtentičnih učnih okoljih in v virtualnih učnih okoljih.

Ključne besede: glasba, kulturno-umetnostna vzgoja, projekt SKUM, glasbena komunikacija, timsko delo

ABSTRACT

Regardless of time or place, music has always inspired interaction among artists, interpreters, and the audience. From the point of view of historical analysis, the integration of music into present-day cultural-art education offers an insight into modern approaches and objectives in the area of music education and culture in the project SKUM. The development of communication competences through musical language is based on students' authentic musical experience, their active participation, and collaboration between artists, teachers and researchers in view of interdisciplinarity and a synthesis of formal and informal music education. The children and adolescents participating in the project SKUM are active musicians in authentic as well as virtual learning environments.

Keywords: music, cultural-art education, project SKUM, musical communication, teamwork

Glasbo pogosto poenostavljeno opredeljujemo kot univerzalni jezik. V različnih civilizacijah in kulturah obstajajo številne glasbene govorice, ki se med seboj zelo razlikujejo. V njih lahko prepoznamo tudi nekatere skupne značilnosti, ki se kažejo skozi organiziranost zvokovnih parametrov v odnosne sisteme. Vsaka človeška skupnost je v teku časa določala, kaj ima za glasbo in kaj ne (Merriam, 2000). Glasbe ne opredeljujejo le ritem in tonske višine, temveč tudi pomen organizacije zvočnih vzorcev, ki ga določijo ljudje. Glasba povezuje akustično snov in duhovno zamisel v neločljivo celoto (Michels, 2002). Plutarh je dejal, da kdor hoče presojati glasbo, mora najprej spoznati zvezo med njenimi deli (Lebič in Loparnik, 1982). Glasba v vseh časih in okoljih vključuje interakcijsko dimenzijo: ustvarjajo in izvajajo jo ljudje za ljudi. Kontinuirane interakcije med glasbenimi ustvarjalci, poustvarjalci in poslušalci omogočajo razvoj glasbenega jezika skozi čas.

Etnomuzikologi trdijo, da se glasba kot način komunikacije ostro razlikuje od glasbe kot univerzalnega jezika. Glasbena komunikacija poteka v določeni skupnosti in se na specifične načine prenaša iz roda v rod. Uresničuje se tako s simbolnimi pomeni glasbe kot tudi skozi izoblikovano glasbeno teorijo. Glasbena komunikacija lahko poteka le, če vključuje pripravljenost za njeno razumevanje v najširšem pomenu.

Sodobna didaktika glasbe izpostavlja glasbeno komunikacijo kot temeljno izhodišče učenja skozi glasbene dejavnosti ustvarjanja (produkcije), izvajanja (reprodukcije) in poslušanja (receptcije). Izkustveno glasbeno učenje spodbuja posameznikov estetski razvoj, kritičnost in senzibilnost za umetniške vrednote (Borota, 2013; Oblak, 1997; Sicherl Kafol, 2015). Aktivno glasbeno udejstvovanje poteka v različnih okoljih: v šoli, v koncertni dvorani, operi, gledališču, glasbenem ateljeju, studiu in na drugih prizoriščih. Vsako okolje posameznika aktivira celostno:

čustveno-motivacijsko, telesno-gibalno in spoznavno (Sicherl-Kafol, Denac in Borota, 2011). Glasba, izvedena v živo, otroke in mlade angažira drugače od glasbe, ki jo doživijo prek različnih nosilcev zvoka (Rotar Pance, 2011). Prav tako jo drugače sprejmejo in razumejo, če jim jo v živo predstavi glasbenik: inštrumentalist, pevec, dirigent, skladatelj, aranžer, član komorne zasedbe, ansambla, orkestra, zbora (Golobič, 2016, 2019; Vidulin, Mall, Bernhofer in Konkol, 2021).

GLASBA KOT ENO OD PODROČIJ KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE

Koncept kulturno-umetnostne vzgoje (KUV), zasnovan na številnih mednarodnih in domačih strateških dokumentih,¹ je v zadnjih dveh desetletjih doživel intenziven razvoj. Udejanja se skozi različne aktivnosti, ki povezujejo formalno in neformalno učenje. KUV predstavlja presečišče treh sektorjev: vzgojno-izobraževalnega, kulturnega in znanstvenega (Golobič, 2016).

Med področji, ki jih KUV vključuje in povezuje, ima glasba najdaljšo tradicijo zastopanosti v slovenskem šolstvu. Različnim glasbenim predmetom lahko sledimo od prvih srednjeveških šol do aktualne vertikale splošnega in glasbenega izobraževanja. V skladu z družbeno-socialnim kontekstom, razvítostjo izobraževalnih sistemov in pedagoško doktrino je glasbeni pouk potekal tako v tradicionalnih učnih okoljih kot tudi zunaj njih. V preteklosti je bilo glasbenikovo pedagoško delovanje tesno povezano z njegovo ustvarjalno in/ali poustvarjalno prakso. Preučevanje slovenske zgodovine glasbene pedagogike je podalo vrsto raziskovalnih ugotovitev o didaktičnih pristopih in metodah poučevanja v različnih ustanovah in v pedagoškem delovanju posameznih glasbenikov in učiteljev (Bohak Adam, 2015; Borota, 2017; Cigoj Krstulović, 2015; Horvat, 2012; Koter, 2012a, 2012b; Rotar Pance, 2017, 2020; Sicherl Kafol, 2017; Winkler Kuret, 2006; Zadnik, 2020).

OD KOMENTIRANIH KONCERTOV ZA ŠOLSKO MLADINO DO GLASBENIH DOGODKOV V OKVIRU KUV

Glasbene začetke današnje KUV zasledimo v dejavnostih najstarejšega slovenskega glasbenega društva Glasbena matica Ljubljana. Njeno Orkestralno društvo (1919–1945) je prirejalo koncerte za šolsko mladino, ki sta jih v prvem obdobju delovanja vodila zborovodja, pevski pedagog, sredješolski profesor in pisec glasbenih kritik Pavel Kozina (1878–1945) ter violinist, koncertni vodja, pedagog

in skladatelj Karel Jeraj (1874–1951). Njegovo delovanje je še posebej zanimivo, saj je kot prvi slovenski violinist postal član dunajskih filharmikov in bil skoraj dve desetletji koncertni mojster Dvorne opere in Filharmonije na Dunaju. Deloval je tudi v Angliji, bil je koncertni vodja britanskega imperialnega glasbenega instituta v Londonu (Cigoj Krstulović, 2015; Rotar Pance, 2020). Ob svojih umetniških dejavnostih v tujini je pridobival tudi izkušnje pri animiranju mladih poslušalcev in jih kasneje prenesel v domovino. Vzgoja mladega koncertnega občinstva je bila povezana z obiski koncertnih generalk Orkestralnega društva Glasbene matice in s ponovitvami izbranih društvenih koncertov za dijake. Z njimi so mlade poslušalce želeli spodbuditi k aktivnemu poslušanju glasbe, dijake pa tudi navdušiti za študij glasbe (Budković, 1995; Golobič, 2016). V šolskem letu 1923/24 so začeli organizirati tematske koncerte s spremljajočimi predavanji, na katerih so uveljavljeni glasbeni umetniki in Matičini učitelji razlagali izvajana glasbena dela; osvetljevali glasbenozgodovinsko obdobje njihovega nastanka, predstavljali glasbene oblike, pripovedovali ankdote in misli skladateljev. Cigoj Krstulović (2015) navaja, da je Orkestralno društvo Glasbene matice do leta 1945 izvedlo več kot 50 tovrstnih koncertnih dogodkov. Glasbena matica Ljubljana je renesanso in novo razvejenost svojih dejavnosti doživela po letu 1998. Na področju KUV danes nudi številne dejavnosti v otroških programih, v pevskih sestavih, projektnih dejavnostih, ki vključujejo otroke in mlade, izobražuje vzgojitelje in učitelje, deluje na založniškem področju in organizira koncerte. Pri svojih dejavnostih in projektih se povezuje z različnimi ustanovami in glasbeniki ter gradi most med neformalnim in formalnim glasbenim učenjem in kulturno-umetniškim udejstvovanjem (*Glasbena matica Ljubljana*, b. d.).

Zametke današnje KUV prepoznamo tudi v začetnem obdobju delovanja Radia Ljubljana, ki je imel ob ustanovitvi l. 1928 poudarjeno kulturno-vzgojno vlogo. Prvi radiofonski medij je otrokom in mladim nudil izobraževalne oddaje, kot je npr. Šolski radio, umetniške oddaje in prenose koncertov (Bogunović Hočevar in Vončina, 2018; Šarec, 2005). Po drugi svetovni vojni se je radiu pridružil nov medij: televizija. Današnja RTV Slovenija je s svojimi programi in s ciljno pripravljenimi oddajami naslednica različnih vzgojno-izobraževalnih oddaj in udejanja KUV tako na področju glasbe kot samostojne discipline kot tudi v njenih interdisciplinarnih povezavah.

Pomen in vloga avdiovizualnih medijev za razvoj KUV sta se tekom desetletij spreminjala tako glede dostopnosti in možnosti vključevanja v različne oblike formalnega in neformalnega glasbenega učenja in udejstvovanja kot tudi v razvoju tehnologij in njihove didaktične uporabe na glasbenem področju. V formalnem izobraževanju je kljub vedno večjim možnostim uporabe medijev ostajala v ospredju potreba po neposrednem srečevanju otrok in mladih z glasbeniki, po udeležbi na koncertih v kulturno-umetniških središčih in po aktivnem učenju glasbe skozi poslušalske, izvajalske in ustvarjalne glasbene dejavnosti v šolskem okolju. V tem pogledu je glasbeni pouk v splošnem in glasbenem šolstvu začela s svojimi programi pomembno dopolnjevati Zveza Glasbene mladine Slovenije (GMS). Ustanovljena je bila leta 1969 z namenom, da omogoči otrokom in mladim udeležbo na koncertih slovenskih po-

1 Mednarodni dokumenti: *Road Map for Art Education* (UNESCO, 2006); *Arts and cultural education at school in Europe* (EU, 2009); *Access to Culture: A fundamental right of all citizens. Policy Guidelines* (EU, 2010); *European Agenda for Culture* (EU, 2010); UNESCO Seoul Agenda: *Goals for the Development of Arts Education* (2010); *Cultural awareness and expression handbook* (EU, 2016); *Arts, culture, and cultural awareness in education* (EU, 2017). Izbrani slovenski dokumenti in aktivnosti: *Kulturna vzgoja – evalvacijska študija* (RS Ministrstvo za kulturo, 2006); *Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja* (Pedagoški inštitut, 2008); *Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju* (2009); *Predlog modela kulturno-umetnostne vzgoje* (Pečjak, S., Borota, B., Bucik, N., Delak, M., Karim, S., Korošec, H., Peštaj, M., Železnik, A., 2009); *Nacionalni program za kulturo 2008–2011* (RS Ministrstvo za kulturo, 2008); *Kulturni bazar* (od l. 2009–).

klicnih orkestrrov, da obogati kulturno dogajanje na šolah in da omogoči mladim nadarjenim glasbenikom koncertne predstavitve doma in v tujini. Ob petdesetletnici delovanja (2019) se je GMS pohvalila z organizacijo in izvedbo več kot 460 koncertov simfoničnih matinej z več kot 500.000 mladimi poslušalci; z okoli 9000 glasbeno-izobraževalnimi programi in delavnicami za otroke in mladino; s kontinuiranim izdajanjem revije, namenjene mladim bralcem, pod imeni *Glasbena mladina*, revija *GM*, *Muska*, *Glasna*; s koncertnim ciklom *GM oder*, ki je v 29 sezonah vključeval več kot 750 koncertov, na katerih je bilo predstavljenih več kot 80 novih del slovenskih skladateljev, na njih pa je koncertiralo več kot 500 mladih glasbenikov; z izvedbo desetih glasbenih kvizov za otroke in mlade ter osmih slovenskih glasbenih olimpijad (Firšt, Novak in Mijošek, 2019). GMS s tematsko zaokroženimi simfoničnimi matinejami otrokom in mladim omogoča obisk Cankarjevega doma in avtentično srečanje z glasbeno umetnostjo skozi komentirane koncerte Orkestra Slovenske filharmonije, ki so večkrat tudi multimedijsko, igralsko in plesno obogateni. Učitelji glasbene umetnosti pred simfonično matinejo prejmejo pedagoško gradivo, ki ga pripravi GMS in s katerim vsebinsko in motivacijsko pripravijo učence na obisk koncerta. GMS s *Koncertom, ki pride k vam* omogoča dostopnost kakovostne glasbe tistim otrokom in mladim, ki ne morejo priti v kulturne ustanove in koncertne dvorane. Glasbeniki pridejo na šole in izvedejo krajši koncert ter se o njem pogovorijo z učenci. Na šolah vodijo tudi glasbene delavnice in ustvarjalnice (*Glasbena mladina Slovenije*, b. d.; Golobič, 2016, 2019).

Glasbene mladine so se v skladu s cilji mednarodne *Jeunes Musicales International* (b. d.) formirale tudi v lokalnih skupnostih. Glasbena mladina ljubljanska (GML), ustanovljena l. 1964, je bila v prvih letih delovanja usmerjena v organizacijo komentiranih koncertov in opernih predstav za otroke in mladino. Poleg profesionalnih sestavov je k sodelovanju pritegnila tudi Zavod za glasbeno in baletno izobraževanje (današnji Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana), Akademijo za glasbo v Ljubljani in Društvo glasbenih umetnikov Slovenije. V skoraj šestih desetletjih delovanja je izvedla na stotine koncertnih dogodkov in drugih dejavnosti, ki jih je prav tako obiskalo nekaj sto tisoč osnovnošolcev in srednješolcev. GML za mlade poslušalce organizira komentirane koncerte s profesionalnimi orkestri: Orkestrom Slovenske filharmonije, BIG bandom RTV Slovenija, Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija, Policijskim orkestrom, SNG Opera in balet Ljubljana. Boljšo pripravo mladih poslušalcev na koncerte zagotovi s pedagoškimi gradivi za učitelje, ki jih uporabijo pri pouku pred obiskom koncerta. Z organizacijo koncertnih ciklov, kot so npr. *Mladi mladim*, *Jesenske serenade*, *Glasbeni samovar*, *Dobimo se na Magistratu*, GML omogoča mladim profesionalnim glasbenikom koncertiranje na različnih prizoriščih. Tako kot GMS tudi GML organizira koncerte na šolah po vsej Sloveniji, izdaja zbirke skladb in zgoščenke, pod njenim okriljem pa deluje tudi Mešani mladinski pevski zbor Veter. Slednji pevcem – ljubljanskim srednješolcem – omogoča aktivno glasbeno udejstvovanje in s tem soprispeva k udeležanju ciljev KUV (*Glasbena mladina ljubljanska*, b. d.; Golobič, 2016, 2019).

Osrednje slovenske kulturne ustanove (Cankarjev dom, Narodni dom Maribor, Kulturni dom Nova Gorica, Kulturni center Janeza Trdine v Novem mestu, Hiša kulture Celje, SNG Opera in balet Ljubljana, SNG Maribor idr.) in slovenski profesionalni orkestri tudi sami organizirajo in izvajajo lastne programe za otroke in mladino ter tako udeležajo koncept KUV. Njihove aktivnosti na področju KUV je nepričakovano spremenila in razvojno spodbudila epidemija covid-19, ki je za daljše obdobje zaprla vrata kulturnih ustanov, koncertnih dvoran in povzročila šolanje na daljavo. V povezavi z uresničevanji ciljev KUV so morale ustanove hitro zamenjati tradicionalna učna okolja z virtualnimi učnimi okolji oziroma jih kombinirati. Uporaba virtualnih učnih okolij se je začela prenašati tudi v običajno prakso. Tako je npr. Slovenska filharmonija v sezoni 2021/22 med abonmaji ponudila *Družinski abonma*, v okviru katerega sta od petih koncertnih dogodkov dva predvajana neposredno prek spleta in sta nato v Filharmonični spletni učilnici dostopna do konca sezone. V spletni učilnici so na razpolago tudi učna gradiva za vzgojitelje in učitelje (*Filharmonična spletna učilnica*, b. d.).

Koncept KUV se udeležanja tudi skozi dejavnosti Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD). Že poldrugo desetletje spodbuja šole, da se potegujejo za pridobitev naziva *Kulturna šola*. Leta 2021 je ta projekt pripravljalo podkrepil z delavnicami, izvedenimi na šolah pod skupnim naslovom *Kulturna šola za kulturne dni*. Na glasbenem področju so učencem in dijakom ponujene tri instrumentalne glasbene delavnice in tri delavnice za zborovsko dejavnost (*Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti*, b. d.).

Že predstavljene ustanove in društva se v zadnjih desetletjih ne usmerjajo le na področje t. i. klasične glasbe, temveč tudi na področja drugih glasbenih zvrsti in žanrov. Z različnimi festivali, glasbenimi dogodki, delavnicami in predavanji, predstavljajo možnost in priložnost za glasbeno komunikacijo in spoznavanje glasbenega jezika skozi specifične glasbene prakse. Slovenski glasbeno-informacijski center (SIGIC), ustanovljen l. 2004 kot platforma za obveščanje o glasbenih dogodkih, dejavnostih slovenskih glasbenikov, glasbenih teoretikov in publicistov, novih glasbenih delih in glasbeni dediščini, ima tako za KUV kot tudi za širšo javnost izjemno pomembno informacijsko vlogo. Z izdajo spletne revije *Odzven* (b. d.) spremlja glasbene dogodke, predstavlja nova glasbena dela, izdana na nosilcih zvoka, v publikacijah in notnih edicijah, ter omogoča kritično refleksijo razvoja slovenske glasbe v njenem družbeno-socialnem kontekstu.

GLASBENA UMETNOST KOT ENO OD PODROČIJ KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE V PROJEKTU SKUM

Čeprav se cilji današnje KUV na področju glasbene umetnosti kontinuirano uresničujejo skozi dejavnosti različnih akterjev, ugotavljamo, da še vedno velik delež otrok in mladih ne doživi glasbene umetnosti v avtentičnem okolju in nima priložnosti za neposredno komunikacijo z glasbenimi umetniki. Otroci in mladi še vedno niso dovolj spodbujeni k neposredni in aktivni glasbeni komunikaciji,

udejanjeni skozi (so)ustvarjanje glasbenih vsebin, soizvajanje glasbe z umetnikom in k dialogu o recepciji glasbenih del.

Omenjeno vrzel zapolnjuje projekt *Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetniško vzgojo* (SKUM; 2017–2022). Glasbena umetnost je eno od šestih umetnostnih področij projekta SKUM. Tako kot na drugih petih področjih izhaja iz načel, da ima umetniška izkušnja velik pedagoški potencial in da so za razvoj kulture »subjektivizacija, fikcijskost in mnogopomenskost izkušnje, ki jo dosežemo z umetniškimi jeziki, enako pomembni kot znanstveni diskurzi« (SKUM. Namen in cilji projekta, b. d.).

Udejanjanje koncepta KUV v projektu SKUM je pri glasbeni umetnosti usmerjeno v razvoj glasbene komunikacije, dialoga med otroci/učenci/dijaki z glasbenimi umetniki v glasbenem jeziku. Sporazumevanje v glasbenem jeziku vključuje produkcijo, reprodukcijo in recepcijo. V ospredju so estetska izkušnja otrok in mladih, njihov odziv nanjo in medvrstniška ter medosebna interakcija z odraslimi, ki so spodbujevalci razvoja sporazumevalnih zmožnosti (Baloh, b. d.).

Izhodišča projektnih aktivnosti pri glasbeni umetnosti so:

- razvoj sporazumevalnih zmožnosti v glasbenem jeziku temelji na avtentičnih glasbenih izkušnjah in doživetjih otrok/učencev/dijakov;
- glasbene dejavnosti potekajo v prožnih učnih okoljih (šola, zunajšolska prizorišča);
- timsko delo in partnersko sodelovanje učiteljev/vzgojiteljev, umetnikov, kulturnih institucij, učencev in raziskovalcev v vseh fazah učnega procesa;
- aktivna vloga otroka/učenca/dijaka pri glasbenih dejavnostih in spodbujanje njegovega kreativnega izražanja;
- interdisciplinarno povezovanje.

V projektu SKUM smo za različne ciljne skupine – od otrok v vrtcih do srednješolcev – oblikovali posodobljene pristope aktivnega srečevanja z glasbeno umetnostjo. Iskali smo poti in načine, kako na drugačen način vključiti glasbenike in kulturne ustanove v vzgojno-izobraževalne procese. Raziskovalci so prevzeli supervizorsko vlogo in spremljali procese v vseh fazah dejavnosti: od načrtovanja glasbene dejavnosti, njene izvedbe in reflektiranja glasbenih dogodkov do končne evalvacije. Vse to je zahtevalo kontinuiran stik raziskovalca z učiteljem glasbene umetnosti, z umetnikom in z učenci. Timsko delo učitelja, umetnika in raziskovalca je omogočalo generiranje idej, novih konceptov in učenje drug od drugega. Medsebojna strokovna in osebna pomoč glasbenih umetnikov, učiteljev in raziskovalca ter pogovori o izkušnjah pri umetniški dejavnosti, pedagoškem in raziskovalnem delu omogočajo izgrajevanje in preverjanje novih pristopov k razvoju sporazumevalnih zmožnosti (Baloh in Birska, b. d.).

Za otroke in mlade smo glasbene dejavnosti do začetka pandemije covida-19 lahko organizirali in izvajali na različnih prizoriščih, deloma tudi v kulturnih središčih lokalnih skupnosti. Posamezne šole so postajale za-

rišča KUV v lokalnem prostoru. Začetek pandemije pa je povzročil premik in izvedbo glasbenih projektnih dejavnosti v virtualna učna okolja.

Ko začutiš ritem, ustvarjaš melodijo, poslušaj drugačno glasbo, spoznaj in izdelaj zanimiva glasbila, plešaj in se ob tem učiš

To so le delčki iz refleksij učencev OŠ Pivka in OŠ Draga Bajca Vipava po zaključenih glasbenih dogodkih, izvedenih v okviru projekta SKUM. Aktivnosti so bile deloma izvedene v avtentičnih učnih okoljih (dvoranah kulturnih domov), v večji meri pa so potekale na osnovnih šolah. Glasbene učilnice in drugi šolski prostori so s preoblikovanjem ambienta postali kulturno-umetniška prizorišča.

Na OŠ Pivka (učiteljica glasbene umetnosti Damjana Morel) je tolkalist Jaka Strajnar sedmošolcem ob uporabi lastnih glasbil in kahanov približal glasbo davnine. Specialist za staro glasbo Janez Jocif jim je z replikami starih glasbil omogočil avtentično doživetje srednjeveške glasbe. Skupaj s plesalko starih plesov Barbaro Kanc sta učence izkustveno uvedla v renesančno instrumentalno glasbo in ples. Devetošolci so spoznali domačina: opernega pevca Jureta Počkaja. Ob njegovem petju in predstavitvi glasbene poti so prek videokonference spoznavali slovensko glasbeno romantiko. Odlomki iz spevoigre Miroslava Vilharja *Jamska Ivanka* so v učencih gradili zavest o pomenu lokalnih glasbenih (po)ustvarjalcev, uveljavljenih v Sloveniji in tujini. Jure Počkan je skupaj z dirigentko in korepetitorko Mojco Lavrenčič osmošolcem približal operni poklic in operni vsakdan. V živo, pa vseeno na daljavo (prek videokonference), sta izvedla znamenite odlomke iz Mozartovih oper. Zadnje od projektnih glasbenih dejavnosti sta izvedla v Krpanovem domu Pivka (tema Opera v romantiki). Celoten dogodek sta vodili osmošolki in je imel še dodatno vrednost zaradi izvedbe v avtentičnem okolju po dolgotrajni covidni kulturno-umetniški suši.

Na OŠ Draga Bajca Vipava je projektno delo med učiteljicami koordinirala Nadja Rodman Koradin. Prve aktivnosti so bile usmerjene v oživiljanje fantovskega petja in fantovskih skupin. Rezultati dejavnosti, v kateri so sodelovali učenci 8. in 9. razreda pod vodstvom skladatelja, zborovodje in pevca Andreja Makorja, so bili deloma predstavljeni na javni prireditvi v lokalni skupnosti (Gledališka predstava o življenju in delu Draga Bajca ob 90-letnici smrti). Multiinstrumentalist Andrej Fon je učence drugih in tretjih razredov v več ločenih delavnicah seznanjal z različnimi improviziranimi in praviimi glasbili. Stik z glasbili so poglobili z njihovim preizkušanjem in z izdelavo preprostih pihal. Tolkalist Jaka Strajnar je četrtošolcem skozi glasbeno komunikacijo približal temo Živimo v različnih skupnostih. Skupaj so osnovali orkester in muzicirali. V času epidemije sta se osmošolcem na daljavo predstavila baritonist Jure Počkan in Mojca Lavrenčič ter jim približala razvoj opere v romantiki.

Za vse našete projektne dejavnosti smo prožno oblikovali time, v katerih so delovali umetniki, učitelji in raziskovalka. Izhajali smo iz ciljne populacije učencev, zaznanih interesov in možnosti vključevanja umetnika v projektne glasbene dogodke. Timsko delo

se je začelo s prvim vzpostavljanjem stikov, nadaljevalo z opredeljevanjem ciljev dejavnosti, načrtom dela, zapisanim v pisni pripravi, pripravo učencev na dogodek, izvedbo glasbenega dogodka z njegovim dokumentiranjem, sklepno refleksijo vseh udeležencev in končno evalvacijo. Učiteljeva izbira učnih ciljev iz učnega načrta za glasbeno umetnost za določeni razred se je povezala z umetniškovo ekspertizo in njegovim glasbenoumetniškim delovanjem. Timsko delo je spodbudilo oblikovanje novih konceptov glasbenih dogodkov, ki so zamenjali tradicionalni koncept glasbene delavnice ali potujočega koncerta z izdelanim glasbenim programom in vsebino, kar je v drugih programih, povezanih s KUV, morda že ponudil šolam umetnik. Učitelj je pri načrtovanju in izvedbi glasbenega dogodka umetnika opremil s potrebnimi didaktičnimi znanji. Umetnik je ob ozaveščanju učnih ciljev iz učnega načrta v fazi načrtovanja učitelju osredinjeno predstavil svoje umetniške načine izražanja, na samem glasbenem dogodku pa v največji možni meri aktiviral učence in jih spodbudil k sporazumevanju v glasbenem jeziku. V skladu s temo in cilji glasbene dejavnosti sta bila v največji možni meri vključena tudi medpredmetno povezovanje in medumetnostno povezovanje.

Izvedba projektnih dejavnosti se je v letu 2020 morala prilagoditi pandemičnim omejitvam in spremenjenim učnim okoljem. Običajno prizorišče za živo izpeljavo dogodka je zamenjala videokonferenca, izvedena prek aplikacije Zoom. Glasbeni dogodek, ki je bila sprva timsko načrtovan za izvedbo v živo, se je moral adaptirati in prilagoditi tehnološkim zmožnostim uporabljene aplikacije. Učenci so bili ob tem prikrajšani za skupno petje, prav tako je bilo npr. okrnjeno pristno doživetje opernega pevca in predstavitev njegovega profesionalnega delovanja. Pridobljene izkušnje pa so dale tako učitelju glasbene umetnosti kot tudi glasbenemu umetniku pomembna spoznanja in spodbujala razmislek v smeri iskanja še večjih možnosti za aktivnost učencev v glasbenem dogodku, izvedenem na daljavo.

Za vsak glasbeni dogodek je raziskovalec pripravil kratek vprašalnik za učence, ki so ga izpolnili po dogodku.² Z njim je pridobil informacije o interesih in zanimanju učencev za predstavljeno glasbeno temo, o njihovi motivaciji za izvajanje glasbenih dejavnosti (npr. za ritmično ustvarjanje, igranje na različna lastna glasbila, igranje na cehon in druga ritmična glasbila, igranje ob posneti glasbi, petje, ples, ustvarjanje spremljav idr.), o njihovi naravnosti do skupinskega dela, o njihovi želji po ponovnem srečanju in skupnem delu z istim ali drugim glasbenim umetnikom. Učenci so reflektirali obisk gostujočega glasbenega umetnika, njegovo predstavitev v šolskem okolju, timsko vodenje učne ure z učiteljem glasbene umetnosti ter pomen avtentičnega srečanja z glasbo iz določenega obdobja (npr. »Srednjeveška glasba, izvedena v živo, mi naredi čisto

drug občutek, saj jo lahko vidim in poslušam v živo. Glasba iz posnetkov pa ni tako zanimiva, saj jo vidim samo na posnetku«). Predstavitev in delo umetnika z učenci na daljavo je v učencih še bolj ozaveštila pomen in vlogo živega stika in neposrednega dela z glasbenim umetnikom. Prav tako so učenci v refleksijah poudarjali pomen skupnega razrednega petja in muziciranja na splošno (»Nismo peli ali igrali«; »Nismo mogli peti, nismo se srečali v živo, opere si nismo mogli ogledati v živo«).

Po izvedenem dogodku so aktivnosti reflektirali tudi glasbeni umetniki. Izpostavili so pomen in prednosti timskega dela z učiteljem glasbene umetnosti. Učitelj glasbene umetnosti pozna sposobnosti in interese učencev, umetnik pa ima veliko idej, kaj vse lahko vključi v glasbeni dogodek. Po njegovi izvedbi lahko učitelj utrdi in nadgradi pridobljena znanja in izkušnje učencev (npr. učence nauči dvoglasnega petja pesmi, ki je bila na srečanju z umetnikom izvedena enoglasno ob instrumentalni spremljavi). Umetniki so izrazili interes, da bi rezultate skupnih aktivnosti izvedli na šolskem nastopu ali pa zunaj šole.

Učitelji glasbene umetnosti so med potekom glasbenega dogodka opazovali razred in posamezne učence z drugačne perspektive, kot jo imajo pri rednem pouku. V refleksijah so med drugim izpostavljali socialne vidike vključnosti posameznega učenca v razredno skupnost. To je prišlo do izraza v primeru skupinskega dela z naključno oblikovanimi člani skupin. Njihova opažanja med umetniškovo interakcijo s posameznimi skupinami so jim dala možnost, da so pri naslednjih učnih urah spodbudili večjo socialno integracijo posameznih učencev tako v skupinske oblike dela kot tudi v glasbene dejavnosti celotnega razreda.

Učitelji so v refleksijah zapisali, da lahko tudi umetniki zapadejo v teoretiziranje in govor o glasbi, kar posledično vpliva na zmanjšanje pozornosti in zbranosti učencev in na splošno njihov nižji interes za obravnavano vsebino. Interes učencev se takoj spremeni, kadar jih umetnik aktivira za petje, igranje na glasbila, ples, zbrano poslušanje glasbe, improviziranje in (so)ustvarjanje glasbenih vsebin.

Izvedba glasbenih dogodkov na daljavo je razkrila več tehničnih pomanjkljivosti uporabljene aplikacije (npr. osiromašenost zvoka, neskladje med zvokom in sliko pri aktivnostih glasbenega umetnika v drugem prostoru). Občasno so se pojavljale težave z internetno povezavo, sodelujoči niso imeli pravega občutka povezanosti. Učenci so bili npr. zelo razočarani, ker niso mogli skupaj s pevcem zapeti odlomka iz spevoigre, ki so se ga predhodno naučili pri pouku 'v živo' v času priprav na glasbeni dogodek v okviru projekta SKUM. Ugotavljamo lahko, da uporaba tehnologij in virtualnih učnih okolij lahko v zelo skromnem obsegu nadomesti srečanje z glasbenim umetnikom v avtentičnem učnem okolju in da zelo omejuje sporazumevalne možnosti na področju glasbenega jezika.

² Povratne informacije o doživetjih učencev prvega vzgojno-izobraževalnega OŠ je pridobil v neposrednem pogovoru po dogodku.

VIRI IN LITERATURA

- Baloh, B. (b. d.). *Sporazumevalno zmožnost tvorijo sporočila, ki so tvorjena po vzorcih, značilnih za neko kulturno okolje*. file:///C:/Users/Branka/AppData/Local/Temp/009-strokovne%20podlage-sporazumevalna%20zmo%20C5%BE%20Barbara%20Baloh-1.pdf (dostopno 3. 11. 2021).
- Baloh, B. in Birska, E. (b. d.). *Medpredmetno povezovanje in timsko delo*. File:///C:/Users/Branka/AppData/Local/Temp/009-strokovne%20podlage-medpredmetno%20povezovanje-Baloh%20Birska-1.pdf (dostopno 3. 11. 2021).
- Bogunović Hočevan, K., Vončina, A. (2018). *Radio Ljubljana v prvem desetletju svojega delovanja – medij, ideologija in institucija v luči glasbe*. <https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-7023-72-5/978-961-7023-72-5-275-293.pdf>.
- Bohak Adam, T. (2015). *Julij Betetto (1885-1963): nestor opernih in koncertnih pevcev*. Ljubljana: Akademija za glasbo.
- Borota, B. (2013). *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Borota, B. (2017). Pogled na didaktične zbirke za glasbeno vzgojo Brede Oblak z diahrone perspektive. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, zv. 27, str. 29-48.
- Budković, C. (1995). *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Cigoj, Krstulović, N. (2015) *Zgodovina, spomin, dediščina. Ljubljanska Glasbena matica do druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Filharmonična spletna učilnica (b. d.). <https://filharmonija.si/izobrazevanje/filharmonicka-spletna-ucilnica/> (dostopno 29. 10. 2021).
- Firšt, N., Novak, B. in Mijošek, U. (2019). *Glasbena mladina: 50*. Ljubljana: Zveza Glasbene mladine Slovenije.
- Glasbena matica Ljubljana (b. d.). <https://www.glasbenamatica.si/predstavitev/> (dostopno 29. 10. 2021).
- Glasbena mladina ljubljanska (b. d.) <https://www.gml-drustvo.si/> (dostopno 29. 10. 2021).
- Glasbena mladina Slovenije (b. d.) <http://www.glasbenamladina.si/> (dostopno 29. 10. 2021).
- Golobič, Š. (2016). *Vpliv umetniških programov osrednjih slovenskih glasbenih institucij na kulturni razvoj in orientacijo šolske populacije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=141699&lang=slv> (dostopno 29. 10. 2021).
- Golobič, Š. (2019). Kulturna vzgoja na področju glasbene umetnosti v osrednjih slovenskih glasbenih institucijah. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, zv. 31, str. 145-160.
- Horvat, M. (2012). *Oblikovanje profila učitelja glasbe v osnovnem šolstvu na Hrvaškem in v Sloveniji skozi zgodovinski razvoj do sodobnosti*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=125869&lang=slv> (dostopno 29. 10. 2021).
- Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (b. d.). https://www.jskd.si/financiranje/poziv_kulturna_sola/2021/kulturni_dnevi_21.htm (dostopno 3. 11. 2021).
- Jeunesses Musicales International (b. d.). <https://jmi.net/> (dostopno 19. 11. 2021).
- Koter, D. (2012a). *Slovenska glasba 1848-1918*. Ljubljana: Študentska založba.
- Koter, D. (2012b). *Slovenska glasba 1918-1991*. Ljubljana: Študentska založba.
- Lebič, L., Loparnik, B. (1982). *Umetnostna vzgoja. Osnove glasbene umetnosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Merriam, A. P. (2000). *Antropologija glasbe*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Michels, U. (2002). *Glasbeni atlas*. Ljubljana: DZS.
- Oblak, B. (1997). Glasba v luči kurikularne prenove. V: Barle Lakota, A. (ur.), Bergant, K. (ur.) Kurikularna prenova: zbornik. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet. Str.143-157.
- Odzven (b. d.). <https://www.sigic.si/odzven.html> (dostopno 19. 11. 2021).
- Rotar Pance, B. (2011). Youth, music and modern technologies in music teaching. V: Vidulin-Orbanič, S. (ur.). *Glazbena nastava i nastavna tehnologija: možnosti i ograničenja: [monografija radova] = Music teaching and educational technology: opportunities and restrictions*. Drugi mednarodni simpozij glazbenih pedagoga Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu, str. 227-236.
- Rotar Pance, B. (2017). Aktivno učenje glasbe in zasnova sodobne didaktike glasbe pri eksperimentalnem pouku Brede Oblak. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, zv. 27, str. 5-27.
- Rotar Pance, B. (2020). Pouk na konservatoriju od ustanovitve do formiranja Glasbene akademije (1919-1939). V: Weiss, J. (ur.). *Konservatoriji: profesionalizacija in specializacija glasbenega dela = Conservatories: professionalisation and specialisation of musical activity*. Koper: Založba Univerze na Primorskem; Ljubljana: Festival. Str. 209-234. <http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-7055-86-3.pdf>
- Sicherl - Kafol, B. (2015). Izbrana poglavja iz glasbene didaktike. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Sicherl Kafol, B. (2017). Sodobna razsežnost kurikulumov za glasbeno vzgojo Brede Oblak. *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, zv. 27, str. 49-64.
- Sicherl - Kafol, B.; Denac, O., Borota, B.: Glasbena umetnost. V: Bucik, N. (ur.), Požar Matijašič, N. (ur.), Pirc, V. (ur.). *Kulturno-umetnostna vzgoja. Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol*. Ljubljana: MIZŠ, ZRSŠ. Str. 75-81.
- SIGIC (b. d.). <https://www.sigic.si/> (dostopno 19. 11. 2021)
- SKUM. *Glasbena umetnost* (b. d.). <https://www.skum.si/podrocja-umetnosti/glasbena-umetnost/> (dostopno 3. 11. 2021).
- SKUM. *Namen in cilji projekta* (b. d.) <https://www.skum.si/o-projektu/namen-in-cilji-projekta/> (dostopno 3. 11. 2021).
- Šarec, V. (2005). *Vzgojno-izobraževalna vloga Radia Ljubljana od ustanovitve leta 1928 do leta 1941*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo.
- Vidulin, S., Mall, P., Bernhofer, A., Konkol, K. G. (2021). European Research Project Schools@Concerts: Starting Point, Results and Perspectives. V: Vidulin, S. (ur.). *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 7. Music Pedagogy in the context of present and future changes 7*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Muzička akademija u Puli. Str. 509-534.
- Winkler Kuret, L. (2006): *Zdaj je nauka zlati čas. Glasbeni učbeniki na Slovenskem od srede 19. stoletja do sedemdesetih let 20. stoletja*. Nova Gorica: Educa.
- Zadnik, K. (2020): Učbeniki za glasbenoteoretične predmete od ustanovitve Konservatorija do danes. V: Stefanija, L. (ur.), Zorko, S. (ur.): *Med ljubeznijo in poklicem: sto let Konservatorija za glasbo in balet Ljubljana*. Ljubljana: Znanstvena založba FF Ljubljana, str. 203-303. <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/book/176> (dostopno 3. 11. 2021).